

ДАРОВИТО ДЕТЕ... ТАЈНА ОЧЕКИВАЊА МНОГИХ РОДИТЕЉА

Резиме: *Било који таленат изискује комплексну инструментализацију. Није довољно да се дете задовољи дивљењем околине, наставника и породице уметничким радом или спортским перформансама. Неопходан је прогрес целог изражавања спектра талента, дајући му на тај начин шансу да се исказе у јавности. Уколико у кући расте један Моцарт или будући Ђура Јакшић, родитељи не би требало да спавају на ловорикама. Управо тада почиње најтежи део задатка. Неговање и потврђивање изузетног талента изискује изузетан напор како би се даровитост припитомила.*

Кључне речи: *породица, таленат, инструментализација, моторичке способности.*

Свакако да се млади сликар треба фамилизирати са што је могуће више инструмената подршке у својим остварењима (технике као што су акварел, гваш, али и владањем новим изражајним средствима на рачунару, или увежбавањем појединих способности за моделирање). Инструментализација је значајна и за физичке таленте, било да дете жели да постане тенисер, пливач или фудбалер, за шта су потребне комплексне моторичке способности, слично покретним играма – балет, аеробик или алпинизам.

Таленат значи одређени став до којег одрасла особа долази црпећи таленат из дечачких дана. Не постаје песник онај који има способност версификације и који чита мноштво књига, већ онај који верује да га његов таленат версификације препоручује у очима других песника, онај који сматра да има да каже нешто више него што је лакоћа ређања речи. Даровитост може значити способност, мотивација или креативна воља, оно што трансформише и моделира будуће велике креативце, уз напомену да се све то рефлектује и на учење.

Често пута деца копирају даровитост од одраслих из своје околине, и она представља синтезу наученог о себи, о

другима, о свету. Можда из ове тачке гледишта најзначајније што дете може сазнати јесте да његов таленат има смисла, колико за себе, толико и за окружење.

Природа је демократична са даровитом децом. Она ничу у било којој средини, поставши благодет или понекад терет за своју околину. Постоје деца која упознају свој таленат из више перспектива, често пута заслугом родитеља или значајних личности из свог окружења, из разлога што је једно од златних правила развоја даровитости упознавање са могућим личним достигнућима и са оним шта су други могли постићи својим талентом.

Корисно је да будући сликар сазна есенцијалне информације из историје уметности, да упозна еволуцију праваца и велике претходнике, да проведе одређено време у музејима, да прочита књиге из уметности, да упозна нијансе које су трансформисале Ван Гога или Пају Јовановића у непознате тематске или стилске технике. Познавање дела прошлости даровитих појединаца доводи до поштовања туђих дела и самоуверености у сопствен таленат. Оно што изненађује код даровите деце јесте изузетна лакоћа у раду, начин на који ће ставити руку на један инструмент, начин повлачења савршених линија. Оваква лакоћа реализације најављује таленат, али и велике претње. Међутим, са друге стране, за ову лакоћу реализације појединих задатака потребно је вежбање и проливени зној, јер следе дани, месеци и године усавшавања. Без вежбања и позитивног става, таленат ризикује да се изгуби у времену и простору. Уколико је идеја родитеља да дете када одрасте буде директор банке, могуће је да ликовне способности детета буду гурнуте у други план, како би математика дошла у први план. То, свакако, не значи да нема места за изузетке, али борити се као дете против струје да би се реализовао таленат није лак посао.

Није никаква новост кад се тврди да је даровитост честа код деце. Многи жале за нереализованим способностима из младости, када им окружење хвали цртеже. Међутим, велика већина не успева да се реализује због свакодневних брига, због притиска који изискује успех у учењу или због нерада и лењости. На сам врх стижу они који имају шансу да их рано открију врсни ликовни педагози, којима је омогућено да своје радове излажу на млађем узрасту.

Познати истраживач у области образовања, Бењамин Блум, заједно са тимом асистената са Универзитета у Чикагу, пратио је током пет година 120 изузетно даровитих појединаца: олимпијских шампиона у пливању, тенисера, пијаниста, вајара, математичара и научника. Закључак је био да се ови суперстарови нису једноставно тако родили, већ су били васпитавани у овом духу. Њихова даровитост је била различита, али искуства из дечачких дана могла су да буду слична. Блум је сматрао да већина деце, уколико им се пружају одговарајући услови, могу научити било шта, да је људски потенцијал много већи него онај што се може мерити IQ или тестовима способности. Друго веће изненађење у истраживању била је изузетно снажна подршка породице која утиче на процес развоја будуће звезде.

Дете покушава да се искаже у оним областима које би задовољиле родитеље. Блум тврди да ако се у кући слуша музика то не значи да ће дете неизоставно бити музичар. Уколико се у кући не слуша музика, врло је вероватно да неће бити музичар.

Мада је већина ове деце спознала успех, ништа од тога се није догодило преко ноћи, нико није стигао на врх брега без великог броја година рада иза себе. На почетку све се ради кроз игру, да би, потом, настала *страст* онога што ће се касније пратити. Следећа фаза јесте *усавршавање*, охрабривање детета за први знак његовог талента. Задња фаза јесте *персонализација*, када дете развија сопствени стил и постиже резултате на такмичењима.

Ако нису сва прерано развијена деца даровита, онда даровита деца рано сазрију и радознала су из свих аспеката. Она постављају задивљујућа питања у односу на узраст (о смаку света, о циркулацији крви у човечјем телу или како се формирају облаци). Изненађујуће или не, у школи могу постићи слаб успех из разлога што брже схватају оно што објашњава наставник у односу на другу децу, навикавају се да ништа не раде, ометају осталу децу у раду. Тада на сцену ступа родитељ који мора перманентно да надгледа и стимулише дете како оно не би постало *споменик* у залеђу одељења, даровито дете које расипа свој таленат.

Супротно неким увреженим идејама, ова деца не носе велике наочаре и немају ситну фигуру, нису деца која омаловажавају своје вршњаке. Понекад могу бити неприметни,

физички се не разликују од вршњака, сем када се налазе на великим интелектуалним студијама, када испољавају изузетну креативност и имагинативност, поготово у ликовној уметности.

Као и већина деце, и будуће звезде морају се подсетити да вежбају, да буду охрабрени и подржани. Да би се задржао оптимизам и повећале шансе за успех посебне деце, код родитеља мора бити присутна и доза хумора како би се превазишле поједије препреке или тренуци обесхрабривања са којима ће се сусретати.

Хумор охрабрује и прихваћен је као један од најстимулативнијих инструмената при учењу других, без обзира да ли ће даровити достићи жељени ниво, али се као успех може сматрати и њихова љубав према спорту, уметности, бављење другим интелектуалним активностима, стварање бољих егзистенцијалних услова за лепши живот.

Даровитост јесте карактеристика која се тешко дефинише једноставним инструментима. Она се не односи само на способност достизања високих перформанси, посебних психолошких профила и социјалног понашања. Примера ради, деца имају углавном посебан став у односу на на одрасле, из разлога што разлишљају позитивно а не критички, мада је њихова способност за критичко мишљење веома велика.

За једног родитеља јесте велико искушење да има даровито деце у случају када он сам није даровит, из разлога што се појављује велика препрека у комуникацији између две генерације. Често су родитељи заинтересовани за даровиту децу на предшколском и млађем школском узрасту, када још имају могућност да прате њихов развој, да би касније постали сведоци еволуције која превазилази њихове способности.

Једна од честих грешака коју чине родитељи даровите деце јесте њихово јавно експонирање. Профил даровитог детета развија се асинхроно и не може да буде отпорно на друштвени стрес произведен њиховим јавним експонирањем. Супротно томе, често пута даровита деца исказују велику емоционалност и душевни сензибилитет уколико су изложени душевним траумама. Они се најбоље сналазе у афективној породичној средини у којој су вољени и заштићени, тако да се у породичним и школским срединама могу развити и достићи њихове максималне могућности.

Једна посебна категорија деце добија велике социјалне фрустрације и покушава да сакрије посебне способности из

разлога што им је њихово експонирање проузроковало личне проблеме. Ова категорија неће никада признати да има посебне способности и желе да остану обични људи, без посебних способности. Многи даровити из поменуте категорије остаће интровертни и свешче комуникацију на најнижи ниво, али ће развијати хобије у оквиру којих ће неговати своје способности, далеко од очију других.

За једног родитеља са осредњим интелектуалним потенцијалом биће велико искушење да буде сведок асинхроног развоја свог даровитог детета. Даровито дете може да буде реалан проблем, или из разлога што се крије од школске евалуације, или што омета наставу постављајући загонетна или претешка питања којима ставља наставника у незгодан положај.

Даровито дете може да буде за друштвену средину прилика за фрустрацију из разлога што могу без великих напора да реализују оно за шта друга деца морају да уложе велике напоре. Честа пута даровитој деци завиде или их мрзе пријатељи или професори, нарочито у ситуацијама када, захваљујући својом посебном креативношћу, неким необичним путем долазе до успеха, путевима који нису доступни ни самој школи.

Када је даровито дете визуелно-просторног типа, и када је активнија његова десна мождана хемисфера, његова школска ситуације може бити потпуно ирелевантна у односу на развој интелектуалних способности, из разлога што секвенцијални начин предавања у обичној школи не даје интегралне слике знања већ делимична знања, корак по корак, што је у супротности са начином учења оваквог типа детета. У том случају школски успех детета може бити случајан, а школа га може демотивисати у учењу, не нудећи му поља сазнања већ само сазнања која се не могу интегрисати у филозофију знања.

Фрустрације које даровито дете може да доживи у породици, друштву или школи могу бити такве да га често демотивишу и да тражи сопствена решења код којих неће имати такве проблеме. То је један од разлога што у свету одраслих има много неостварених талената са много фрустрација, који су живели у средини неспособној да стимулише њихов потенцијал.

У земљама у којима је образовање даровите и талентоване деце постало класично, постоје методе намењене образовању родитеља и наставника, поготово из области психологије даровите деце. Уз помоћ ових метода деца неће

постати фрустрирани и нереализовани одрасли, већ ће се развијати до тренутка када могу бити од користи друштву, до највећег могућег нивоа.

Интелектуални, афективни, волитивни и уметнички потенцијал који поседују даровита деца, дозвољава им да нађу решења за одређене кризе у систему, да пронађу нова технолошка, уметничка и научна решења, која омогућавају решавање актуелних проблема без појаве секундарних последица.

Литература:

- Benito, Y., *Copiii supradotați. Educație, dezvoltare emoțională și adaptare socială*, Editura Polirom, Iași, 2003.
- Bloom S. B., *Taxonomia obiectivelor educaționale, Књига I: Domeniu cognitive*, White Plains, NY: Longman Publishers USA, ауторска права из 1956, обновљена 1984.
- Bloom, S. B., и други: *Taxonomie- Obiective educaționale* (c) 1987. Штампано од Allyn и Bacon, Boston, MA. Copyright (c) 1987. од стране Pearson Education
- Crețu, C., *Psihopedagogia succesului*, Editura Polirom, Iași, 1997.
- Crețu, C., *Curriculum diferențiat și personalizat*, Editura Polirom, Iași, 1998.
- Costa, A. L. (Ed.). *Developing minds: A resource book for teaching thinking*. Alexandria, VA: ASCD, 2000.
- Gojkov, G., *Didaktika darovitih*, Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov“, Vršac, 2008.
- Jigău, M., *Copiii supradotați*, Editura Știință și Tehnică, București, 1994.
- Roșca, A., *Copii superior înzestrați*, Editura Institutului de Psihologie al Universității din Cluj la Sibiu, 1991.
- Marzano, R. J. *Designing a new taxonomy of educational objectives*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press, 2000.
- Popovci, D. V., *Introducere în psihopedagogia supradotaților*, Editura Fundației Humanitas, București, 2004.
- Stănescu, M.-L., *Instruirea diferențiată a elevilor supradotați*, Editura Polirom, Iași, 2002

Adrijan Negru, PhD
Teacher Training Faculty
Belgrade

A Gifted Child... Secret Expectations of Many Parents

Abstract: Every talent requires complex instrumentalization. It is not enough for a child to be content with admiration of their surrounding, teachers and family for his/her artistic work or sports performances. What is necessary is a progress of a whole range of talent manifestation, thus giving giftedness opportunity to manifest itself in public. If there is a Mozart or a future Djura Jaksic growing in a family home, parents should not rest on their child's laurels. This is when the hardest part of the task begins: to nurture and confirm the exceptional talent demands extraordinary efforts in order to giftedness.

Key words: family, talent, instrumentalization, motor abilities.

